

Lausunto

19.11.2025

VN/33260/2024

VN/33260/2024-STM-39

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö työryhmän mietinnöstä; Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano

Sosiaali- ja terveysministeriö suhtautuu myönteisesti siihen, että ihmiskaupan uhrien asemaa pyritään parantamaan. Sosiaali- ja terveysministeriö on osallistunut mietinnön valmistelleen työryhmän työskentelyyn ja toimittanut oikeusministeriölle työryhmätyöskentelyn eri vaiheissa kommentteja ja tuonut esiin näkemyksiä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden näkökulmasta. Lausuttavana oleva mietintö on huolellisesti valmisteltu ja siinä on tuotu varsin kattavasti esiin ihmiskaupan uhrien asemaa koskevia seikkoja. Sosiaali- ja terveysministeriö tuo kuitenkin lausunnossaan esiin muun muassa seikkoja, jotka edellyttäisivät vielä tarkennusta, erityisesti artiklan 11 sekä lapsiin liittyvien näkökohtien osalta.

Sosiaali- ja terveysministeriön katsoo, ettei mietinnössä avata riittävällä selvyydellä erikoistuneen avun ja tuen käsitettä erityisesti suhteessa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Hyvinvointialueet voivat järjestää ihmiskaupan uhrien auttamistoimia niiltä osin kuin palvelut kytkeytyvät hyvinvointialueen yleisiin lakisääteiseen tehtäviin. Mietinnössä todetaan muun muassa, että "Hyvinvointialueilla on sosiaali- ja terveydenhuollossa jossakin määrin tarjolla erikoistunutta apua ja tukea ihmiskaupan uhreille. Siltä osin kuin erikoistunutta apua ja tukea ei ole kyseisissä palveluissa tarjolla, oletetut ihmiskaupan uhrit voidaan tarvittaessa hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollosta ohjata ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään erikoistuneen avun ja tuen saamiseksi". On totta, että joillain hyvinvointialueilla on keskitetty ihmiskaupan uhreille annettavia palveluita tietyille palveluyksiköille, tiimeille tai asiantuntijoille, mutta lähtökohtaisesti auttamistoimet ovat normaaleja lakisääteisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Hyvinvointialueiden toimivaltaan ei kuulu muut kuin sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset tehtävät. Hyvinvointialue ei siten voi järjestää esim. erikoistunutta ohjausta ja neuvontaa rikosoikeudellisessa prosessissa ja oikeusavun järjestämisessä tai oleskeluoikeuteen liittyvissä kysymyksissä. Näin ollen kotikuntalaisten asiakkaiden osalta ohjaus auttamisjärjestelmään liittyy ensisijaisesti näiden palveluiden tarpeeseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden palvelun- ja hoidontarpeen arvioinnista sekä palveluiden järjestämisestä kotikuntalaiselle ihmiskaupan uhrille vastaa yksiselitteisesti hyvinvointialue terveydenhuoltolain, sosiaalihuoltolain ja myös vastaanottolain 38b§:n nojalla, eikä näiden palveluntarpeiden osalta voi tapahtua ohjausta toisaalle saamaan näitä palveluita. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tältä osin mietinnän muotoilua tulisi tarkentaa, jotta se vastaisi lainsäädännön edellytyksiä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo esiin, että sosiaalihuoltolain 11§ ilmaisee tuen tarpeita, joihin sosiaalihuollon palveluilla vastataan. Lain esitöissä mainitaan ihmiskauppatilanteet esimerkinomaisesti yhtenä hyväksikäytön muotona, mutta se ei luo ihmiskaupan uhritille tai muillekaan spesifin rikoksen uhreille erityistä statusta palveluiden saajana. Ihmiskaupasta aiheutuneet palveluntarpeet tulee huomioida yhtenä tekijänä asiakkaan yksilöllistä palveluntarvetta arvioitaessa ja ihmiskaupan uhrien erityisen haavoittuva asema tulee tunnistaa, mutta muutoin sosiaalihuoltolain systematiikka on samanlainen kuin mitä mietinnössä on kuvattu terveydenhuoltolain osalta. Mietintötekstistä voi saada käsityksen, että sosiaalihuoltolaissa säädettäisiin palvelujen saamisesta tietyn statuksen tai aseman, kuten ihmiskaupan uhriksi joutumisen perusteella, kun taas terveydenhuoltolaissa näin ei olisi. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että näiltä osin mietinnön tekstiä tulee tarkentaa. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuoltolakeja koskevat kappaleet vaativat kielenhuollollista tarkastelua.

Artiklan 11(1) mukaan uhrien on saatava erikoistunutta apua ja tukea uhrikeskeistä ja sukupuoleen, vammaisuuteen ja lapsiin liittyvät näkökohdat huomioon ottavaa lähestymistapaa noudattaen. Mietinnön mukaan sosiaali- ja terveydenhuollossa palvelutarpeet arvioidaan aina yksilökohtaisesti, jolloin uhrikeskeisyys, sukupuoli, vammaisuuteen ja lapsiin liittyvät näkökohdat tulevat huomioiduiksi. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lähtökohtaisesti yksilökohtainen tuen tarpeen arvioiminen ei itsessään tarkoita, että asiakkaiden lapsiin liittyvät näkökohdat tulisivat aina huomioiduiksi. Tämä on erityisesti huomioitava, kun puhutaan ihmiskaupan uhrien lapsista ja heidän erityisistä tuen tarpeistaan.

13 artiklan ja rikosten ilmoitusmenettelyjen lapsiystävällisyyden osalta sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että on mahdollista, että ilmoitusmenettelyjen lapsiystävällisyydessä on merkittäviäkin poliisi- ja rikoskohtaisia eroja ja epätasaisuuksia. Ilmoitusmenettelyjen ja ihmiskauppaa koskevan tiedon saatavuus lapsinäkökulmasta voi näin ollen kansallisesti vaihdella paljonkin.

18 a artiklan mukainen uusi ehdotettu Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva rikoslain säännös on merkittävä säädösmuutos myös lapsen suojelun ja lapsen oikeuksien näkökulmasta, sillä kriminalisointi suojaa myös lapsiuhreja. Asiaa ei ole mietinnössä arvioitu lapsen suojelun ja lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että on perusteltua, ettei työsuojeluviranomaiselle säädetä esitutkintaa varten tehtävää ilmoitusvelvollisuutta koskien ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, muistiossa todetuista syistä johtuen (s.120–121). Ministeriö pitää myös hyväksyttävänä rikoslain ehdotetun 25 luvun 3 d §:n perusteluissa todettua, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä voisi katsoa ilmaantuvan myös alihankintatilanteissa mukaan luettuna tilanteet, joissa palvelua suorittavan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön ja tilaavan pääyhteyden välillä olisi pidempi yritysten alihankintaketju. Kuten mietinnössä on todettu, alihankinnan soveltamistilanteita rajaisi kuitenkin syyksiluettavuutta koskeva tunnusmerkistökäytäntö.

18 artikla (ehkäisy) ja 18 b artikla (koulutus):

Mietinnössä ei ole nostettu esiin nimenomaan lapsiystävällisiä uhriksi joutumisen riskien vähentämisen ja tietoisuuden lisäämisen tapoja. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän vuotta 2024 koskevan vuosikatsauksen mukaan ihmiskaupan lapsiuhreja on ollut Suomessa 12 ja ihmiskaupan uhrien lapsia 279. Näiden lukujen pohjalta on mahdollista, että lapsiuhreja ei tunnisteta tai he eivät ohjaudu auttamisjärjestelmän piiriin riittävissä määrin.

Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin johdannon 7 kohdassa on erityisenä ihmiskaupalle altistumisen riskiryhmänä nostettu esiin asuntoloihin ja suljettuihin laitoksiin sijoitetut lapset. Sijaishuollossa asuvat lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä, ja sijaishuollon ammattilaisten tietoisuuden lisäämisen tarvetta olisi hyvä arvioida.

Sosiaalihuollolla, lastensuojelulla ja lastensuojelun sijaishuollolla on keskeinen rooli ihmiskaupan lapsiuhrien tunnistamisessa, ihmiskaupan uhriksi joutumisen lapsikohtaisten riskien ehkäisyssä ja lapsiuhrien auttamisessa. Myös ihmiskaupan uhrien lasten avun tarpeiden tunnistamisessa osana sosiaalihuollon palvelujärjestelmää voi olla valtakunnallisesti eroja ja mahdollisesti puutteita. Tämä ei edellytä säädösmuutoksia, mutta olisi tarpeen huomioida muutosdirektiivin 18 artiklan edellyttämien tarkoituksenmukaisten toimenpiteiden suunnittelussa ja arvioinnissa sekä 18 b artiklan edellyttämän erityiskoulutuksen harkinnassa.

Lapsivaikutukset on arvioitu mietinnössä hyvin suppeasti suhteessa siihen, kuinka paljon muutosdirektiivissä korostetaan lapsiuhreja ja lapsiystävällisiä toimintatapoja sekä ehkäisyssä, tietoisuuden lisäämisessä että tuen tarjoamisessa. Erityisesti ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin lapsivaikutuksia olisi tarpeen arvioida kattavammin. Nyt lapsivaikutuksia tältä osin on arvioitu ainoastaan rikosprosessin mahdollisesta pitkittymisestä aiheutuvien negatiivisten vaikutusten kautta.

Kansliapäällikkö

Veli-Mikko Niemi

Erityisasiantuntija

Minna Viuhko

Jakelu

OM Oikeusministeriö

Tiedoksi

STM Sosiaaliturvaministeri

VN/33260/2024-STM-39

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: